

Hoe kunnen sport-en fitnesscentra hun huisregels discriminatieproof maken?

Geweigerd vanwege een hoofddoek

Een hardnekkig probleem

Het aprilnummer van *Fit!magazine*, het tijdschrift van de grootste landelijke brancheorganisatie voor sport-en fitnesscentra Fit!vak, ging uitgebreid in op de wijze waarop sportcentra omgaan met vrouwen die in burka¹ sporten: die zijn van harte welkom, als ze hun burka uitdoen, was het antwoord. Behalve dat het hier een gefingeerd probleem betrof – in werkelijkheid werd geen enkel sport- of fitnesscentrum met deze kleding geconfronteerd² – is het opmerkelijk dat de hoofddoek hier niet ter sprake kwam. Want wat blijkt? Niet de burka, maar de hoofddoek blijkt een probleem te vormen voor sportscholen. Hierop wijzen vragen en klachten van moslima's die binnenkomen bij de Commissie Gelijke Behandeling (CGB).³ De Commissie is een landelijke juridische instantie die optreedt bij geschillen over ongelijke behandeling in de samenleving. Een toenemend aantal vrouwen klaagt zich er bij de Commissie over dat hen de toegang tot een sportcentrum wordt ontzegd wegens het dragen van een hoofddoek. Daarbij wordt vaak verwezen naar de geldende huisregels die het dragen van allerlei hoofddeksels verbieden. De hardnekkigheid waarmee sportscholen vasthouden aan hun huisregels die het dragen van een hoofddoek verbieden, ondanks de oordelen van de CGB dat dit verboden onderscheid naar

godsdienst oplevert en dus in strijd is met de wet, is aanleiding om aandacht voor dit onderwerp te vragen. Inmiddels heeft de Commissie in totaal zeven oordelen over dit onderwerp uitgebracht, waarvan twee in 2008 (oordeel 2008-146 en oordeel 2008-12). In dit jaar kwam een sportschool zelfs voor de tweede keer voor bij de Commissie om zich te verantwoorden over haar beleid en had ze dus te maken met een geval van 'recidive'.

Als je bedenkt dat het aantal jonge moslima's dat een hoofddoek draagt en een sport- of fitnesscentrum wil bezoeken gestaag toeneemt, en dat de regering het sporten door migrantenvrouwen wil aanmoedigen in het kader van hun integratie en gezondheid, dan hebben we hier te maken met een reëel én acuut probleem. De vraag is dus niet zozeer: laten sportcentra vrouwen in *burka* toe, maar: laten ze vrouwen met een *hoofddoek* toe? En: welke rol spelen de (huis-)regels van sportcentra hierbij?

Contractvrijheid niet onbegrensd

Hoewel de vraag naar de hoofddoek in sportcentra ongetwijfeld ook commercieel interessant is – met het oog op het aantrekken van de nieuwe doelgroep 'allochtone vrouwen' – belichten we de problematiek hier vanuit een andere invalshoek: die van

de wetgeving gelijke behandeling. Dit zal sommigen verbazen; *hoezo* wet, het betreft hier toch *huisregels*? Een sportschoolhouder mag toch zeker zelf bepalen of hij wel of geen petjes, hoofddoeken of burka's toelaat in zijn centrum, zoals hij ook zelf bepaalt hoeveel een abonnement kost en of hij op zondag open wil zijn? Dat is toch contractvrijheid? Vrouwen die willen sporten met een hoofddoek kunnen dan misschien niet overal terecht, maar er zullen altijd sportcentra zijn die wel hoofddoeken toestaan – omdat dit in hun doelgroepenbeleid past bijvoorbeeld. Of, ook mogelijk: deze vrouwen kunnen terecht op speciale vrouwenuren, waar ze hun hoofddoek af kunnen laten, zoals nu ook al gebeurt. Dus *hoezo*: wet?

Dat sportschoolhouders voor hun huisregels niets met de wet te maken hebben, is echter een misverstand. Contractvrijheid, jazeker, dit is en blijft een belangrijk beginsel, maar deze vrijheid is niet absoluut. De vrijheid van sportschoolhouders om zelf regels vast te stellen wordt begrensd door wet- en regelgeving. Eén van die grenzen is de gelijkebehandelingswetgeving. Deze wetgeving is een uitwerking van het discriminatieverbod uit artikel 1 van de Grondwet en verbiedt het maken van onderscheid naar onder meer godsdienst, ras (etniciteit), geslacht, seksuele gericht-

heid, leeftijd en handicap. In verband met de hoofddoek is met name het onderscheid naar godsdienst van belang. De Algemene wet gelijke behandeling (AWGB) verbiedt dit onderscheid op drie belangrijke maatschappelijke terreinen: arbeid, onderwijs en goederen en diensten. Als aanbieders van diensten hebben sport- en fitnesscentra zich aan de AWGB te houden.

De vraag is dus: wat mag een sportschoolhouder in zijn (huis)regels wel en niet eisen van zijn leden? Wanneer overschrijdt hij een grens en maakt hij wettelijk verboden onderscheid naar godsdienst en/of ras?

Sportschoolhouders mogen zelf bepalen welke eisen ze stellen aan kleding waar het gaat om 'blote' truitjes, petten en bandana's, maar ze kunnen niet naar eigen inzicht beslissen of ze hoofddoeken, keppels of tulbanden toestaan dan wel weigeren. Waarom niet? Het verschil tussen de eerste en de laatste categorie kleding is dat de eerste doorgaans om *modieuze*, en de tweede om *religieuze* redenen wordt gedragen. En dit is een essentieel verschil. Met een hoofddoek, keppel of tulband geven mensen uiting aan hun godsdienstige overtuiging, en godsdienst is een (non-discriminatie)grond die door de wet beschermd wordt. Sportschoolhouders die van moslima's eisen dat ze hun hoofddoek afdoen tijdens het sporten, vragen hen iets te doen dat indruist tegen hun (wettelijk beschermde) geloofsovertuiging. Dit ligt duidelijk anders voor iemand die wordt gevraagd zijn *baseball-cap* af te doen tijdens het sporten. Dit kan vervelend zijn voor de drager, maar stuit normaliter niet op ernstige bezwaren. Dit verschil is precies de reden dat modieuze petten, bandana's, hoofddoekjes (!) etc. in de huisregels

niet op één lijn kunnen worden gesteld met hoofddoeken of andere kledij die om religieuze redenen worden gedragen, die niet zo gemakkelijk is af te leggen. Doe je dat wel, dan is dat geen gelijke, maar óngelijke behandeling van mensen, omdat het hier immers verschillende gevallen betreft. Dus: contractvrijheid, ja zeker, maar mét in achtname van de wet. Als ondernemer kun je niet zomaar groepen buitensluiten die worden beschermd door de gelijkebehandelingswet.

Wat mag er wel?

Wat betekent de wetgeving inzake gelijke behandeling nu *in concreto* voor sportcentra, waar moeten ondernemers bij hun (huis)regels bijvoorbeeld rekening mee houden om te vermijden dat ze wettelijk verboden onderscheid maken? Grofweg betekent deze wet twee dingen. Ten eerste mogen aanbieders van goederen en diensten niet kleding(stukken) verbieden vanwege hun godsdienstige betekenis. Sportcentra mogen dus niet – zoals de sportschoolhouder die voor de CGB kwam – in hun algemene lidmaatschapsvoorwaarden de voorwaarde stellen: "Het is ook niet toegestaan aan religie gerelateerde kledij te dragen, zoals o.a. hoofddoeken en gewaden." Indien godsdienst de reden is om kleding(stukken) te weren, dan is sprake van verboden *direct* onderscheid naar godsdienst. Verwijzingen naar godsdienst in de huisregels dienen dus achterwege te blijven.

Betekent dit nu dat er geen enkele beperking mag worden gesteld aan religieus geïnspireerde kleding in de sport- of fitnessruimten? Nee, maar die ruimte is zeer beperkt. Anders dan bovengenoemd *direct* onderscheid, dat per definitie verboden

is, kan een tweede vorm van onderscheid, indirect onderscheid geheten, eventueel zijn toegestaan. Maar dan moeten daar wel dringende en belangrijke redenen voor zijn. Bij indirect onderscheid makende regels moeten we denken aan *algemene en neutrale* (huis-)regels t.a.v. kleding, gedrag, taal e.d. die – de naam zegt het al – indirect en ook vaak onbedoeld, onderscheid naar (bijvoorbeeld) godsdienst maken, doordat ze in de praktijk ongunstig uitwerken voor een bepaalde groep. Een goed voorbeeld hiervan is een algemeen verbod van (alle) hoofddeksels in sportcentra, dat in de praktijk bepaalde groepen onevenredig zwaar treft, namelijk die groepen die om religieuze (of medische) redenen hun hoofd bedekken. Dergelijke algemene, neutraal geformuleerde regels en verboden kunnen toch zijn toegestaan, wanneer daar goede en dwingende redenen voor zijn. Waar moeten we dan aan denken?

In sportsituaties bijvoorbeeld aan redenen als (persoonlijke) veiligheid en hygiëne. Zo is het feit dat een sporter door haar kleding ernstig wordt gehinderd in haar bewegingen of aan apparaten kan blijven hangen, een goede en dwingende reden om deze kleding te verbieden. Ook overwegingen omtrent de hygiëne kunnen in sportsituaties nopen tot een verbod of beperking (een argument dat bijvoorbeeld wordt gebruikt tegen het om modieuze redenen dragen van een onderbroek onder de zwembroek). Als algemene vuistregel geldt dat kleding-eisen die indirect beperkingen meebrengen voor bepaalde groepen, functioneel moeten zijn, willen ze niet in strijd zijn met de wetgeving inzake gelijke behandeling. Moslims verbieden om een hoofddoek te dragen omdat hoofddoeken niet passen bij het (modieuze) imago van

het sportcentrum, men daarmee de goede sfeer wil behouden en/of omdat het centrum niet meer 'allochtonen' wil aantrekken, valt hier niet onder. Dit zijn geen goede redenen voor de beperking van zoiets wezenlijks als de godsdienstvrijheid en dergelijke redenen houden ook geen stand indien de zaak voor de CGB komt. Ook het weren van sporters met een hoofddoek omdat andere leden hierover klagen, is geen excuus. Ondernemers hebben een eigen, wettelijk vastgelegde verantwoordelijkheid om ongelijke behandeling tegen te gaan en mogen hun handelen dus niet afstemmen op de vooroordelen van anderen.

Test: hoe maak ik mijn huisregels discriminatieproof wat godsdienst betreft?

Ten eerste mag u geen kleding(stukken) verbieden vanwege hun godsdienstige betekenis. Ten tweede moeten de algemene en neutraal geformuleerde huisregels die indirect nadelig kunnen uitpakken voor bepaalde groepen, aan een aantal 'harde' voorwaarden voldoen willen ze toelaatbaar zijn. Van belang is dat:

1. uitsluitend een *functioneel en zakelijk doel* wordt nagestreefd met de regels (zoals veiligheid, hygiëne, identificatie e.d.) waaraan iedere discriminatie vreemd is;
2. de regels *geschikt* zijn om gesteld(e) doel(en) daadwerkelijk mee te bereiken;
3. de regels *noodzakelijk* zijn om het doel te bereiken. Dit houdt in dat er geen alternatieven zijn waarmee het doel ook kan worden bereikt, en die minder bezwaarlijk zijn vanuit het oogpunt van gelijke behandeling.

Indien aan al deze voorwaarden wordt voldaan, is de kans groot dat de huisregels discriminatieproof zijn.

Tot slot: voor sportschoolhouders is het van belang te beseffen dat er tegenwoordig speciaal ontworpen, veilige sporthoofddoeken op de markt zijn, waardoor de veiligheid van de draagster geen punt meer is. Andere zakelijke en dwingende redenen om tegen het sporten met een hoofddoek te zijn, zijn dan moeilijk te bedenken. Daar staat tegenover dat er goede redenen, zoals veiligheid, kunnen zijn om – allerlei – lange en loshangende gewaden tijdens sport- of fitness trainingen te verbieden, omdat men erachter kan blijven haken of erover struikelen.

Maatwerk

Hoe komt het nu dat de Commissie Gelijke Behandeling in de zaken die ook in 2008 werden aangespannen tegen sportcentra die met hun algemene verbod op petten en hoofddeksels meisjes benadelen die wegens hun religie een hoofddoek dragen, steeds weer tot de conclusie komt dat deze verboden onderscheid naar godsdienst maken? De reden daarvoor was eigenlijk steeds dezelfde: de redenen waarmee de sportschool zijn beperkende regels omkleedde, doorstonden de bovenomschreven toets niet. Zo bleek het gebruikte middel – een verbod van petten en hoofddeksels – steevast niet noodzakelijk om de doelen te bereiken die het management ermee nastreefde; in de meeste gevallen 'veiligheid', 'het behoud van de goede sfeer' en 'het tegengaan van ordeverstoringen'. Zo achtte de Commissie het algehele verbod op het dragen van hoofdbedekkingen in de trainingsruimte bijvoorbeeld niet noodzakelijk om de goede sfeer te behouden en ordeverstoringen tegen te gaan. Tevens zag ze genoeg mogelijkheden om de huisregel nauwkeuriger te laten aansluiten bij de groep waar deze daadwerkelijk voor bedoeld was

– te weten lastige jongens die meestal een pet dragen – zonder personen uit te sluiten die uit godsdienstige overwegingen hun hoofd bedekken (oordeel 2008-146). Eenvoudige pictogrammen zouden bezoekers van sportcentra meteen duidelijk kunnen maken welke hoofddeksels er nu wel, en niet verboden zijn.

Is er de afgelopen jaren dan geen enkele vooruitgang geboekt bij de sport- en fitnesscentra? Jawel, in 2008 zijn een paar belangrijke stappen gezet. Nadat de CGB in december bovengenoemd oordeel heeft gestuurd aan staatssecretaris Bussemaker van VWS, voorzien van de mededeling dat de sportschool niet van zins was om zich wat van het oordeel aan te trekken, heeft de staatssecretaris het beleid van de sportscholen publiekelijk bekritiseerd. Zij heeft aangegeven dat dit beleid indruist tegen de actieplannen van het kabinet om allochtone jeugd aan het sporten te krijgen en heeft toegezegd het probleem te gaan onderzoeken. Als uitvloeisel daarvan heeft in maart 2009 een gesprek plaatsgevonden tussen VWS, de CGB, een sportbond en een grote brancheorganisatie (waarbij in ieder geval een van de weigerachtige sportscholen is aangesloten). De laatste twee hebben toegezegd naar buiten toe te zullen uitdragen dat er geen hoofddoekverboden in huisregels / algemene leveringsvoorwaarden thuishoren. In januari 2009 zijn er Kamervragen over dit onderwerp beantwoord door minister Van der Laan, van WWI; hij heeft bij die gelegenheid laten weten dat alle belemmeringen om te sporten moeten worden opgeheven en dat sporten met een hoofddoek dus is toegestaan. Al met al is er in 2008 een aantal belangrijke initiatieven genomen; in 2009 zal duidelijk worden wat de opbrengst hiervan is.

¹ Het artikel spreekt over 'burka' maar doelt duidelijk op de zogeheten 'niqab', die ook is afgebeeld op de bijbehorende foto. Anders dan de burka, laat de niqab de ogen vrij. Het betreft hier het artikel '*Burka ongewenst in fitnesscentrum?*', in Fit!Magazine van april 2008, jaargang 7.

² In dit artikel worden de reacties onderzocht van sport-scholen op burkadragende sporters in spe, aan de hand van enerzijds een vragenlijst en anderzijds een veldonderzoek in de vorm van een 'praktijkttest'. De laatste is uitgevoerd door een journaliste die zich voor de gelegenheid heeft gehuld in een niqab.

³ Zie voor de oordelen die de Commissie tot dusverre uitbracht over de hoofddoek in sport- en fitnesscentra de CGB-website: www.cgb.nl, onder 'Oordelen'.

